

Joanna Kogut

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA KONCEPCYJNE BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH ZGODNIE Z MSRF

Streszczenie: Celem badania sprawozdań finansowych jest zwiększenie stopnia zaufania do nich ich użytkowników. Osiąga się to dzięki wyrażeniu przez biegłego rewidenta opinii na temat badanego sprawozdania finansowego. W przypadku większości ramowych założeń ogólnego przeznaczenia (np. MSF, USGAAP, ustawa o rachunkowości) opinia dotyczy tego, czy sprawozdania finansowe prezentują rzetelnie, we wszystkich istotnych aspektach, lub przekazują rzetelny i jasny obraz zgodnie z ramowymi założeniami. Wyrażenie takiej opinii umożliwia biegłemu rewidentowi badanie przeprowadzone zgodnie z MSRF oraz przy respektowaniu odpowiednich wymogów etycznych.

Opracowany na nowo MSRF 200 stanowi założenia koncepcyjne badania sprawozdań finansowych leżące u podstaw MSRF, które zostały przedstawione w treści artykułu.

Słowa kluczowe: biegły rewident, MSRF, zasady etyki zawodowej, zawodowy osąd, zawodowy sceptycyzm.

1. Wstęp

Każda jednostka gospodarcza, prowadząc swoją działalność, jest zobowiązana do dostarczenia odpowiednich, rzetelnych informacji o rezultatach swojej działalności oraz o sytuacji, w jakiej się znajduje. Obowiązek rozliczenia się wobec otoczenia wiąże się ściśle z odpowiedzialnością za szeroko rozumiane rezultaty własnego działania i jest oparty na sprawozdaniu finansowym, po poddaniu wcześniej tego sprawozdania odpowiedniemu badaniu przez biegłego rewidenta, który spełnia funkcję fachowego i bezstronnego eksperta.

Z tego też względu niezmiernie ważne jest prawidłowe przeprowadzenie badania, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Regulacje polskie zawierają odpowiednie normy i wytyczne postępowania dla biegłych rewidentów w procesie badania sprawozdań finansowych, a w sprawach nieuregulowanych, w kwestii planowania badania i w sytuacji pojawiających się wątpliwości odsyłają do Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej (MSRF).

MSRF obejmują regulacje z zakresu rewizji finansowej, usług atestacyjnych i etyki. Zostały one opracowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rewi-

zji Finansowej i Usług Atestacyjnych (IAASB) – niezależny organ Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC)¹, która od dawna uznana za słuszne opracowanie globalnie zharmonizowanych założeń koncepcyjnych w celu sprostaniamy oczekiwaniom zaadresowanym do zawodu księgowych działających w sferze biznesu, sektorze publicznym i w środowisku edukacyjnym. Odzwierciedleniem tych założeń jest ustanowienie wysokiej jakości standardów, opracowanych w interesie publicznym w sposób przejrzysty, skuteczny i efektywny, na które składają się:

- Kodeks etyki zawodowych księgowych,
- Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej (MSRF),
- Międzynarodowe Standardy Edukacyjne oraz
- Międzynarodowe Standardy Rachunkowości Sektora Publicznego (MSRSP).

Działania podejmowane przez IFAC w zakresie opracowywania i wydawania standardów rewizji finansowej mają również swoje odzwierciedlenie w decyzjach podejmowanych na forum europejskim. 11 marca 2008 r. Komisja Europejska przyjęła dyrektywę 2008/30/WE zmieniającą dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych [Dyrektywa...] w odniesieniu do uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji. Głównym celem tej dyrektywy jest doprowadzenie do maksymalnego wzrostu jakości badań ustawowych w Unii Europejskiej oraz do osiągnięcia harmonizacji praktyk w zakresie badania sprawozdań finansowych na terytorium Unii. Jej celem jest również zwiększenie wiarygodności i solidności sprawozdań finansowych sporządzanych przez przedsiębiorstwa, a także audytów tych sprawozdań. Zgodnie z dyrektywą państwa członkowskie wymagają od biegłych rewidentów i firm audytorskich prowadzenia badań ustawowych zgodnie z MSRF. Wdrożenie przewidzianych w dyrektywie rozwiązań wymaga dostosowania przepisów krajowych. Istotne zmiany zostały już wprowadzone w ustawie o biegłych rewidentach i ich samorządzie [Ustawa... 2009].

Obecnie IAASB zakończyła tzw. projekt przejrzystości (*clarity project*). W ramach projektu dokonano ponownego przeglądu i opracowania wszystkich MSRF oraz Międzynarodowego Standardu Kontroli Jakości 1 (MSKJ 1), aby uczynić je bardziej „przejrzystymi”, a tym samym zrozumiałymi i łatwiejszymi do przetłumaczenia i wdrożenia. Standardy te przyspieszą w znacznym stopniu proces ogólnej konwergencji i wzmocnią jakość i jednolitość badań sprawozdań finansowych na świecie.

Każdy MSRF (a jest ich 33) ma jednakową strukturę. Najpierw omawia się w standardzie jego zakres tematyczny, datę wejścia w życie i cel, za osiągnięcie którego odpowiedzialny jest biegły rewident, a następnie określa się wymagania, jakie powinien spełnić biegły rewident, aby osiągnąć cel standardu, by na końcu przedstawić zastosowanie i objaśnienie wymogów tego standardu.

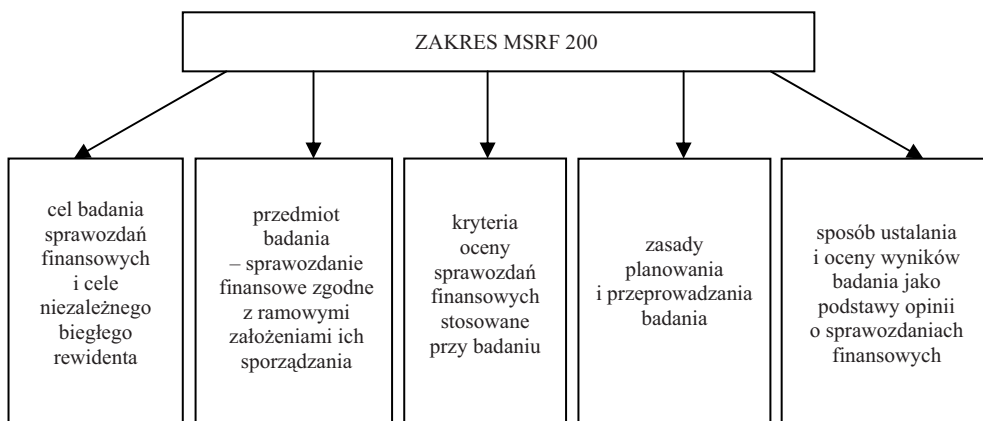
---

¹ IFAC (International Federation of Accountants) jest światową organizacją zawodu księgowego, powstałą w 1977 r.

W Polsce trwa okres przejściowy. Harmonizacji przepisów koniecznych do zachowania zgodności z wymogami unijnej dyrektywy wymagają krajowe normy odnoszące się do wykonywania zawodu biegłego rewidenta². W związku z tym warto zapoznać się z podstawowymi założeniami koncepcyjnymi badania sprawozdań finansowych zgodnie z MSRF (co stanowi cel artykułu), gdyż ich pełne, powszechne stosowanie jest tylko kwestią czasu.

2. Cel badania sprawozdania finansowego

Opracowany na nowo MSRF 200 „Ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta i przeprowadzanie badania zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rewizji Finansowej” w istocie stanowi podstawowe założenia koncepcyjne badania sprawozdań finansowych leżące u podstaw MSRF.

Rys. 1. Zakres MSRF 200 „Ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta i przeprowadzanie badania zgodnie z MSRF”

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Międzynarodowe... 2009].

Standard ten daje również wskazówki na temat roli, treści i sposobu korzystania ze standardów składających się na zbiór MSRF.

Zgodnie z MSRF 200 celem badania sprawozdań finansowych jest zwiększenie stopnia zaufania do nich zamierzonych użytkowników. Osiąga się to dzięki wyrażeniu przez biegłego rewidenta opinii o tym, czy sprawozdania finansowe zostały, we wszystkich istotnych aspektach, sporządzone zgodnie z mającymi zastosowanie

² Zgodnie z ustawą o biegłych rewidentach i ich samorządzie do kompetencji Krajowej Rady Biegłych Rewidentów należy ustanawianie, w formie uchwał zatwierdzonych przez Komisję Nadzoru Audytyowego, krajowych standardów rewizji finansowej, które mają zastąpić dotychczas obowiązujące normy wykonywania zawodu biegłego rewidenta 1-5.

ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. W przypadku większości ramowych założeń ogólnego przeznaczenia (np. MSSF, USGAAP, ustawa o rachunkowości) opinia dotyczy tego, czy sprawozdania finansowe prezentują rzetelnie, we wszystkich istotnych aspektach, lub przekazują rzetelny i jasny obraz zgodnie z ramowymi założeniami. Wyrażenie takiej opinii umożliwia biegłemu rewidentowi badanie przeprowadzone zgodnie z MSRF oraz przy respektowaniu odpowiednich wymogów etycznych.

3. Sporządzanie sprawozdań finansowych

Zgodnie z MSRF 200 pojęcie „sprawozdania finansowego” zostało określone jako uporządkowane przedstawienie historycznych informacji finansowych – zwykle uzupełnione o informacje dodatkowe – których celem jest przekazanie informacji o zasobach gospodarczych jednostki i jej zobowiązaniach na określony moment lub o ich zmianach w danym okresie zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. Informacje dodatkowe obejmują zazwyczaj posumowanie istotnych zasad (polityki) rachunkowości oraz inne informacje objaśniające.

Sprawozdania finansowe mogą być sporządzone zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej tak zaprojektowanymi, aby dostarczały:

- ogólnych informacji finansowych potrzebnych szerokiemu gronu użytkowników (sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia) lub
- informacji finansowych potrzebnych specyficznym użytkownikom (sprawozdania finansowe specjalnego przeznaczenia).

Mającą zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej to założenia sprawozdawczości finansowej, dostosowane przez kierownictwo jednostki oraz – tam, gdzie to odpowiednie – przez osoby sprawujące nadzór, do sporządzania sprawozdań finansowych, możliwe do zaakceptowania ze względu na rodzaj jednostki i cel sprawozdań finansowych lub wymogi prawa lub regulacji.

Ramowe założenia sprawozdawczości finansowej często obejmują standardy sprawozdawczości finansowej ustanowione przez uprawnioną lub uznaną organizację opracowującą standardy bądź wynikające z wymogów prawa lub regulacji. W niektórych przypadkach założenia te mogą obejmować standardy sprawozdawczości finansowej ustanowione zarówno przez uprawnioną lub uznaną organizację, jak i wynikające z wymogów prawa lub regulacji.

W niektórych przypadkach mające zastosowanie ramowe założenia sprawozdawczości finansowej mogą obejmować inne źródła lub składać się tylko z takich źródeł, którymi mogą być:

- środowisko prawne i etyczne, w tym statuty, regulacje, wyroki sądowe oraz zawodowe zasady etyczne związane ze sprawami księgowymi,
- opublikowane interpretacje księgowe o różnej hierarchii ważności, wydane przez organizację opracowującą standardy, organizację zawodową lub regulatora,

- opublikowane stanowiska o różnej hierarchii ważności, na temat nowo powstałych zagadnień księgowych wydane przez organizację opracowującą standardy, organizację zawodową lub regulatora,
- ogólne i branżowe powszechnie uznawane lub dominujące praktyki oraz
- literatura z zakresu rachunkowości.

Jeśli pomiędzy ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej a źródłami, z których mogą być czerpane wskazówki co do sposobu ich stosowania, lub między źródłami wchodzącymi w skład ramowych założeń zachodzą sprzeczności, dominujące znaczenie ma źródło o najwyższej randze.

Wymogi mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej określają formę i treść, a także pełny zakres sprawozdań finansowych.

Zgodnie z wieloma ramowymi założeniami sprawozdania finansowe mają na celu przedstawienie informacji o pozycji finansowej, finansowych wynikach działalności i przepływach pieniężnych jednostki. W przypadku takich założeń na pełny zestaw sprawozdań finansowych składa się: bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym, rachunek przepływów pieniężnych oraz odpowiednie informacje dodatkowe.

W myśl innych ramowych założeń sprawozdawczości kompletny zestaw sprawozdania finansowego może tworzyć pojedyncze sprawozdanie finansowe i powiązane z nim informacje dodatkowe.

Takim sprawozdaniem, zgodnie z Międzynarodowym Standardem Rachunkowości Sektora Publicznego (MSRSP) „Sprawozdawczość finansowa oparta o kasową metodę rachunkowości”, jest przede wszystkim sprawozdanie z wpływów i płatności gotówkowych, jeżeli jednostka sporządza sprawozdanie zgodnie z tym MSRSP. Innymi przykładami pojedynczych sprawozdań, z których każde obejmuje powiązane informacje dodatkowe, są np.:

- bilans,
- sprawozdanie z wyników lub sprawozdanie z działalności,
- sprawozdanie z zysków zatrzymanych,
- sprawozdanie z przepływów pieniężnych,
- sprawozdanie z aktywów i zobowiązań, nieobejmujące kapitału własnego,
- zestawienie zmian w kapitale własnym,
- sprawozdanie z przychodów i wydatków,
- sprawozdanie z działalności według grup produktów.

4. Odpowiedzialność za sporządzenie badanego sprawozdania finansowego

Sprawozdania finansowe objęte badaniem są sprawozdaniami jednostki sporządzonymi przez jej kierownictwo pod nadzorem osób sprawujących nadzór.

Zgodnie z MSRF przez kierownictwo rozumie się osobę lub osoby ponoszące wykonawczą odpowiedzialność za przebieg działalności jednostki.

Natomiast osoby sprawujące nadzór to osoby lub organizacje (np. powiernik w jednostce) odpowiedzialne za nadzorowanie kierunku strategii działalności jednostki oraz procesu sprawozdawczości finansowej. W niektórych jednostkach, w określonych systemach prawnych, osoby te mogą wchodzić w skład kierownictwa jako np. wykonawczy członkowie zarządu jednostki sektora prywatnego lub publicznego bądź właściciele-kierownicy.

MSRF nie nakładają jednak odpowiedzialności na kierownictwo i osoby sprawujące nadzór ani też nie uchylają prawa i regulacji, które taką odpowiedzialność ustanawiają. Jednakże zgodnie z tymi standardami badania przeprowadza się na podstawie przesłanki, że na kierownictwie oraz – tam, gdzie to odpowiednie, na osobach sprawujących nadzór, spoczywa określona, potwierdzona przez nie odpowiedzialność, gdyż ma to fundamentalne znaczenie dla przeprowadzenia badania. Odpowiedzialność ta obejmuje:

1. Sporządzanie sprawozdań finansowych zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej, obejmującymi rzetelną prezentację. W przypadku ramowych założeń rzetelnej prezentacji zapis opinii dotyczący odpowiedzialności kierownictwa może zostać przekształcony w następujący sposób: „za sporządzenie i *rzetelną* prezentację sprawozdań finansowych, zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej” lub „za sporządzenie sprawozdań finansowych przekazujących *rzetelny i jasny obraz* zgodnie z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej odpowiada...”.

Sporządzanie sprawozdań finansowych przez kierownictwo oraz – tam, gdzie to odpowiednie – osoby sprawujące nadzór wymaga:

- znajomości mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej przy uwzględnieniu wszystkich odpowiednich praw i regulacji,
- sporządzania sprawozdań finansowych zgodnie z tymi ramowymi założeniami,
- włączenia adekwatnego opisu ramowych założeń do sprawozdań finansowych.

Ponadto sporządzanie sprawozdań finansowych wymaga od kierownictwa wyrażania osądów przy określaniu racjonalnych w danych okolicznościach wartości szacunkowych, a także wyboru odpowiednich zasad (polityki) rachunkowości. Osądy te następują przy uwzględnieniu mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej.

2. Wewnętrzną kontrolę, jaką kierownictwo oraz osoby sprawujące nadzór uznają za niezbędną, aby umożliwić sporządzanie sprawozdań finansowych niezawierających istotnych zniekształceń spowodowanych oszustwem lub błędem.

3. Zapewnienie biegłemu rewidentowi:

- dostępu do wszystkich informacji, takich jak: zapisy, dokumenty oraz inne sprawy, co do których kierownictwo oraz osoby sprawujące nadzór są świadome, że mają znaczenie dla sporządzania sprawozdań finansowych,
- dodatkowych informacji, o które na potrzeby badania biegły rewident może prosić kierownictwo oraz osoby sprawujące nadzór, oraz

- nieograniczonego kontaktu z osobami wewnątrz jednostki, od których uzyskanie dowodów badania jest zdaniem biegłego rewidenta konieczne.

Ze względu na ważność przesłanki dotyczącej odpowiedzialności dla przeprowadzenia badania biegły rewident uzyskuje od kierownictwa oraz, jeśli to odpowiednie, od osób sprawujących nadzór pisemne zapewnienie, że potwierdzają i rozumieją swoją odpowiedzialność za sporządzenie sprawozdań finansowych. Akceptacja ta stanowi wstępny warunek przyjęcia zlecenia badania.

5. Przeprowadzanie badania zgodnie z MSRF

Opinia biegłego rewidenta o sprawozdaniach finansowych dotyczy tego, czy sprawozdania finansowe zostały sporządzone we wszystkich istotnych aspektach zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej. Postać opinii biegłego rewidenta zależy jednak od mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej i każdego obowiązującego prawa lub regulacji.

Większość tych założeń zawiera wymogi dotyczące prezentacji sprawozdań finansowych.

Jeśli ramowe założenia sprawozdawczości finansowej są ramowymi założeniami rzetelnej prezentacji, co generalnie dotyczy sprawozdań ogólnego przeznaczenia, opinia wyrażana w myśl MSRF dotyczy tego, czy sprawozdania finansowe przedstawiają informacje rzetelnie we wszystkich istotnych aspektach lub czy przekazują rzetelny i jasny obraz. Jeśli zaś ramowe założenia sprawozdawczości finansowej są ramowymi założeniami zgodności, to wyrażana opinia dotyczy tego, czy sprawozdania finansowe zostały sporządzone we wszystkich istotnych aspektach zgodnie z tymi ramowymi założeniami.

Podstawą do wyrażenia opinii przez biegłego rewidenta jest uzyskanie przez niego wystarczającej pewności, czy sprawozdania finansowe jako całość nie zawierają istotnego zniekształcenia niezależnie od tego, czy zostało ono spowodowane błędem czy oszustwem. Wystarczająca pewność oznacza wysoki poziom pewności, a uzyskuje się ją wtedy, gdy biegły rewident zgromadził wystarczające i odpowiednie dowody badania zmniejszające ryzyko badania do możliwego do zaakceptowania niskiego poziomu. Wystarczająca pewność nie oznacza jednak poziomu absolutnej pewności, ponieważ istnieją nieuniknione ograniczenia badania spowodowane tym, że większość dowodów badania, na podstawie których biegły rewident wyciąga wnioski i formułuje opinię, ma raczej charakter uprawdopodobniający niż rozstrzygający.

Zarówno podczas planowania i przeprowadzania badania, jak i podczas oceny wpływu rozpoznanych zniekształceń na badanie oraz nieskorygowanych zniekształceń, o ile występują, biegły rewident stosuje koncepcję istotności. Zasadniczo zniekształcenia, w tym pominięcia, są uznawane za istotne, jeżeli pojedynczo lub łącznie można je zasadnie uznać za wpływające na decyzje gospodarcze, podejmowane na

podstawie sprawozdań finansowych przez ich użytkowników. Ocena istotności następuje przy uwzględnieniu istniejących w badanej jednostce okoliczności i wpływa na nią sposób postrzegania przez biegłego rewidenta potrzeb informacyjnych użytkowników sprawozdań finansowych oraz wielkość i rodzaj zniekształcenia lub połączenie tych dwóch czynników.

Opinia biegłego rewidenta dotyczy sprawozdań finansowych jako całości i dlatego biegły rewident nie odpowiada za wykrycie zniekształceń, które nie są istotne dla sprawozdań finansowych jako całości.

Przy przeprowadzeniu badania sprawozdań finansowych ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta stanowią zatem:

- uzyskanie wystarczającej pewności, czy sprawozdania finansowe jako całość nie zawierają istotnego zniekształcenia, niezależnie, z jakiej przyczyny ono powstało, oraz
- sporządzenie sprawozdania (opinii) na temat sprawozdań finansowych i przekazanie stosownie do wymogów MSRF informacji zgodnych z ustaleniami biegłego rewidenta.

Aby osiągnąć ogólne cele, biegły rewident, planując i przeprowadzając badanie, osiąga cele cząstkowe ujęte w odpowiednim MSRF przy uwzględnieniu wzajemnych powiązań między nimi. Jeśli zaś któryś z celów cząstkowych nie może zostać osiągnięty, wówczas biegły rewident ocenia, czy uniemożliwia mu to osiągnięcie celów ogólnych.

W sytuacji, gdy biegły rewident nie może uzyskać wystarczającej pewności, a wyrażenie w sprawozdaniu biegłego rewidenta opinii z zastrzeżeniem nie wystarcza w tym przypadku do poinformowania o tym użytkowników sprawozdań finansowych, MSRF wymagają, aby biegły rewident odmówił wyrażenia opinii lub wycofał się (lub zrezygnował) z wykonania zlecenia, jeśli jest to zgodne z obowiązującym prawem lub regulacjami.

6. Wymogi wobec biegłego rewidenta

MSRF określają także podstawowe wymogi dotyczące ogólnej odpowiedzialności niezależnego biegłego rewidenta, mające zastosowanie do wszystkich badań, w tym obowiązek przestrzegania MSRF.

Zgodnie z MSRF 200 biegły rewident podczas planowania i przeprowadzania badania musi przestrzegać wielu zasad i wymogów i zachowywać je. Podstawowe zasady biegłego rewidenta zostały przedstawione na rys. 2.

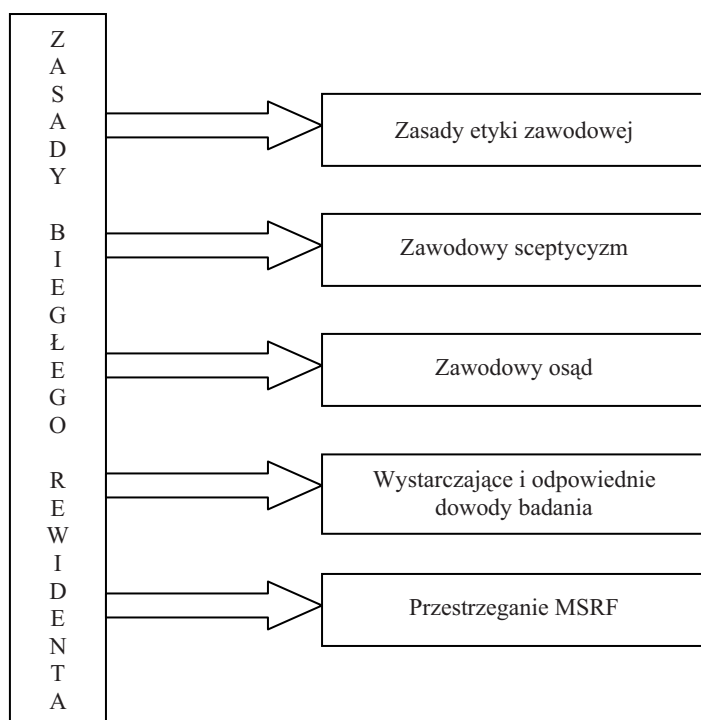
Zasady etyki zawodowej

Biegłego rewidenta obowiązują odpowiednie zasady etyki zawodowej, w tym dotyczące niezależności, w związku ze zleceniami badania sprawozdań finansowych. Stosowne zasady etyczne obejmują zazwyczaj części A i B Kodeksu etyki zawodowych księgowych IFAC dotyczące badania sprawozdań finansowych oraz krajowe wymogi, jeżeli są bardziej wymagające.

Część A Kodeksu IFAC obejmuje podstawowe zasady zawodowej etyki, istotne dla biegłego rewidenta przy przeprowadzaniu badania sprawozdań finansowych, oraz dostarcza koncepcyjnych ramowych założeń stosowania tych zasad. Do podstawowych zasad etyki, których przestrzegania przez biegłego rewidenta wymaga Kodeks IFAC, należą: uczciwość, obiektywizm, kompetencje zawodowe i należyta staranność, zachowanie tajemnicy oraz profesjonalna postawa.

Część B Kodeksu IFAC przedstawia natomiast sposób, w jaki koncepcyjne ramowe założenia powinny być stosowane w szczególnych sytuacjach.

Rys. 2. Zasady biegłego rewidenta zgodnie z MSRF

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Międzynarodowe... 2009].

W przypadku zlecenia badania w interesie publicznym leży – i z tego powodu wymaga tego Kodeks IFAC – aby biegły rewident był niezależny od jednostki podlegającej badaniu. Kodeks IFAC opisuje niezależność jako obejmującą zarówno niezależność umysłu, jak i niezależność zewnętrzną. Niezależność od jednostki zapewnia biegłemu rewidentowi zdolność do wyrażenia opinii, na którą nie wpływają czynniki mogące ją skompromitować. Niezależność zwiększa zdolność biegłego rewidenta do działania w sposób uczciwy, do zachowania obiektywizmu i zawodowego sceptycyzmu.

Zawodowy sceptycyzm

Biegły rewident, planując i przeprowadzając badanie, zachowuje także zawodowy sceptycyzm, przyjmując, że mogą istnieć okoliczności powodujące istotne zniekształcenia sprawozdań finansowych.

Zawodowy sceptycyzm jest to postawa cechująca się dociekliwością i obejmuje np. wyczulenie na:

- dowód badania sprzeczny z innym uzyskanym dowodem badania,
- informacje podważające wiarygodność dokumentów oraz odpowiedzi na pytania wykorzystywane jako dowody badania,
- warunki mogące wskazać na możliwość oszustwa,
- okoliczności wskazujące na potrzebę przeprowadzenia dodatkowych procedur badania, oprócz tych wymaganych przez MSRF.

Jego zachowanie jest konieczne, jeżeli np. biegły rewident zamierza zmniejszyć ryzyko:

- przeoczenia nietypowych okoliczności,
- nadmiernego generalizowania przy wyciąganiu wniosków na podstawie obserwacji zebranych podczas badania,
- stosowania nieodpowiednich założeń przy ustalaniu rodzaju, rozłożenia w czasie i zakresu procedur badania oraz przy ocenie ich wyników.

Zawodowy sceptycyzm jest niezbędny do krytycznej oceny dowodów badania, czego przejawem jest kwestionowanie sprzecznych dowodów badania oraz wiarygodności dokumentów, odpowiedzi na zapytania i innych informacji uzyskanych od kierownictwa i osób sprawujących nadzór. Obejmuje on także ocenę wystarczalności i odpowiedniości uzyskanych dowodów badania w świetle określonych okoliczności.

Biegły rewident może uznać zapisy i dokumenty za prawdziwe, o ile nie ma podstaw, by uważać, że jest inaczej. Niemniej jest on zobowiązany ocenić wiarygodność informacji wykorzystywanych jako dowody badania. W przypadku wątpliwości co do wiarygodności informacji lub znamion możliwości oszustwa MSRF wymagają od biegłego rewidenta przeprowadzenia dalszego dochodzenia i ustalenia, jakie modyfikacje lub uzupełnienie procedur badania są niezbędne dla wyjaśnienia sprawy.

Od biegłego rewidenta nie można oczekiwać, że pominie on wcześniejsze doświadczenie dotyczące uczciwości i prawości kierownictwa jednostki i osób sprawujących nadzór. Niemniej przekonanie o ich uczciwości i prawości nie zwalnia biegłego rewidenta od konieczności zachowania zawodowego sceptycyzmu ani nie upoważnia go do poprzestania na mniej niż przekonujących dowodach badania przy uzyskiwaniu wystarczającej pewności.

Zawodowy osąd

Istotną cechą wykonywania zawodu biegłego rewidenta jest zawodowy osąd, polegający na zastosowaniu stosownych szkoleń, wiedzy i doświadczenia w zakresie standardów rewizji finansowej, rachunkowości i etyki do podejmowania racjonalnych decyzji dotyczących kierunku działań, które są odpowiednie w okolicznościach badania.

Zawodowy osąd jest priorytetowy dla właściwego przeprowadzenia badania, gdyż bez posiadania stosowanej wiedzy i doświadczenia odpowiedniego do faktów i okoliczności nie możliwa jest interpretacja stosownych zasad etyki zawodowej i standardów oraz podejmowanie racjonalnych decyzji podczas badania.

Zawodowy osąd jest szczególnie niezbędny przy podejmowaniu decyzji dotyczących:

- istotności i ryzyka badania,
- rodzaju, czasu przeprowadzenia i zakresu procedur badania stosowanych dla spełnienia wymogów MSRF i uzyskania dowodów badania,
- oceny, czy uzyskano wystarczające i odpowiednie dowody badania i co należy dodatkowo uczynić, aby osiągnąć cele danego MSRF, a zarazem ogólne cele biegłego rewidenta,
- oceny osądów kierownictwa związanych ze stosowaniem mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej,
- wyciągania wniosków na podstawie dowodów badania uzyskanych np. w wyniku oceny racjonalności szacunków kierownictwa związanych ze sporządzaniem sprawozdań finansowych.

Zawodowy osąd w każdym przypadku oparty jest na faktach i okolicznościach znanych biegłemu rewidentowi i jest on wyrażany wyłącznie podczas badania. Musi on być także odpowiednio udokumentowany. W związku z tym od biegłego rewidenta wymaga się sporządzenia wystarczającej dokumentacji badania umożliwiającej doświadczonemu biegłemu rewidentowi, niemającemu wcześniejszych związków z badaniem, zrozumienie zawodowych osądów wyrażonych w toku formułowania wniosków na temat istotnych spraw wynikłych w czasie badania.

Jakość zawodowego osądu może być oceniona na podstawie tego, czy uwzględnia on w sposób kompetentny zastosowanie zasad rewizji i rachunkowości oraz czy jest odpowiedni i spójny z faktami i okolicznościami znanymi biegłemu rewidentowi przed datą sprawozdania biegłego rewidenta.

Wystarczalność i odpowiedniość dowodów badania

Aby uzyskać wystarczającą pewność, biegły rewident musi zgromadzić wystarczające i odpowiednie dowody badania w celu zmniejszenia ryzyka do możliwego do zaakceptowania niskiego poziomu. Daje mu to możliwość wyciągnięcia racjonalnych wniosków, na których opiera swoją opinię.

Dowody badania są niezbędne dla podbudowania opinii i sprawozdania biegłego rewidenta. Najczęściej gromadzi się je i uzyskuje na podstawie procedur przeprowadzonych podczas badania. Mogą one jednak zawierać także informacje uzyskane z innych źródeł, takich jak poprzednie badanie lub procedury kontroli jakości stosowane w firmie audytorskiej dla akceptacji i kontynuacji zlecenia badania w danym podmiocie.

Oprócz innych źródeł z wewnątrz lub spoza jednostki ważnym źródłem dowodów badania są zapisy księgowe jednostki. Informacje wykorzystywane jako dowody badania mogą być sporządzone przez eksperta zatrudnionego w jednostce lub

zaangażowanego przez nią. Dowody badania obejmują zarówno informacje wspierające i potwierdzające stwierdzenia kierownictwa, jak i wszelkie informacje przeczące takim stwierdzeniom. Dodatkowo w niektórych przypadkach brak informacji (np. odmowa kierownictwa dostarczenia wymaganego oświadczenia) jest wykorzystywany przez biegłego rewidenta i również stanowi dowód badania.

Większość pracy biegłego rewidenta dotyczącej formułowania opinii polega na uzyskaniu i ocenie dowodów badania.

Wystarczalność i odpowiedniość dowodów badania są ze sobą wzajemnie powiązane. Wystarczalność wiąże się z odpowiednią liczbą dowodów badania, na którą wpływa dokonana przez biegłego rewidenta ocena ryzyka istotnego zniekształcenia³, jak również jakość dowodów badania⁴. Uzyskanie większej liczby dowodów nie kompensuje jednak ich niskiej jakości. Natomiast odpowiedniość jest miarą jakości dowodów badania, tj. ich przydatności i wiarygodności dla podbudowania wniosków, na których opiera się opinia biegłego rewidenta. Na wiarygodność dowodów wpływa źródło ich pochodzenia i rodzaj oraz konkretne okoliczności, w jakich je uzyskano.

Przeprowadzanie badania zgodnie z MSRF

MSRF, rozpatrywane łącznie, stanowią wzorce pracy służącej osiągnięciu ogólnych celów biegłego rewidenta. Dotyczą one odpowiedzialności biegłego rewidenta, jak również działań służących wywiązaniu się z tej odpowiedzialności przy uwzględnianiu konkretnych zadań.

Przeprowadzając badanie, biegły rewident może być zobowiązany do przestrzegania wymogów prawa lub regulacji oprócz wymogów zawartych w MSRF. MSRF nie naruszają prawa lub regulacji normujących badanie sprawozdań finansowych. W sytuacji, gdy prawo lub regulacja różnią się od MSRF, badanie przeprowadzane jedynie zgodnie z tym prawem lub regulacją nie jest automatycznie zgodne z MSRF.

Biegły rewident może także dokonać badania zgodnie zarówno z MSRF, jak i ze standardami badania danego systemu prawnego lub kraju. W takich przypadkach, oprócz zapewnienia zgodności z każdym MSRF odpowiednim dla danego badania, konieczne może być przeprowadzenie dodatkowych procedur badania w celu zapewnienia zgodności z odpowiednimi standardami tego systemu prawnego lub kraju.

Każdy standard zawiera cele i wymogi oraz powiązane z nimi wytyczne dotyczące zastosowania innych materiałów objaśniających standard. Może także zawierać „wprowadzenie”, które określa kontekst mający znaczenie dla jego należytego zrozumienia i „definicje”.

„Wprowadzenie” może obejmować wyjaśnienie:

- celu i zakresu standardu,
- przedmiotu standardu,

³ Im wyżej jest ocenione ryzyko, tym więcej potrzeba dowodów.

⁴ Im wyższa jest jakość dowodów, tym mniejsza ich liczba jest potrzebna.

- odpowiedzialności biegłego rewidenta oraz innych osób w związku z przedmiotem standardu,
- kontekstu standardu.

Natomiast „definicje” zawierają opis znaczenia przypisanego na potrzeby standardu do niektórych pojęć. Są one zamieszczane, aby pomóc w spójnym stosowaniu i interpretacji standardów. O ile nie wskazano inaczej, pojęcia te zachowują to samo znaczenie we wszystkich MSRF.

Zgodnie z MSRF 200 każdy standard określa jeden cel lub więcej celów, które stanowią powiązanie między wymogami a ogólnymi celami biegłego rewidenta. Cele te mają służyć temu, aby biegły rewident mógł skupić się na pożądanej realizacji postanowień standardu, i są na tyle dokładne, aby pomóc biegłemu rewidentowi w zrozumieniu tego, co należy osiągnąć oraz jakie środki temu służą, jak również w zdecydowaniu o tym, co jeszcze należy zrobić, aby osiągnąć te cele w warunkach danego badania. Przy realizacji celów od biegłego rewidenta wymaga się uwzględnienia wzajemnych powiązań między MSRF.

Wymogi ustalone w standardach mają natomiast umożliwić biegłemu rewidentowi osiągnięcie celów w nich określonych, a tym samym ogólnych celów biegłego rewidenta. Oczekuje się więc, że należyta realizacja wymogów poszczególnych standardów zapewni wystarczającą podstawę do osiągnięcia celów biegłego rewidenta.

Biegły rewident przestrzega wymogów każdego MSRF, chyba że w warunkach badania cały standard nie jest odpowiedni dla danego badania⁵ lub wymóg nie jest odpowiedni, ponieważ ma charakter warunkowy, a warunek nie zachodzi.

Warunkowy charakter wymogu jest wyrażany wyraźnie lub przez domniemanie. Na przykład:

- wymóg modyfikacji opinii biegłego rewidenta w przypadku ograniczenia zakresu badania stanowi wymóg warunkowy wyrażony wyraźnie;
- wymóg informowania osób sprawujących nadzór o znacznych niedociągnięciach kontroli wewnętrznej rozpoznanych podczas badania zależy od rozpoznania takich istotnych niedociągnięć – jest to wymóg warunkowy wyrażony domyślnie.

W niektórych przypadkach wymóg może być wyrażony jako uwarunkowany obowiązującym prawem lub regulacją. Na przykład od biegłego rewidenta można wymagać wycofania się ze zlecenia badania, jeśli wycofanie się jest możliwe w myśl obowiązującego prawa lub regulacji, lub wymagać wykonania czegoś, o ile nie zakazuje tego prawo lub regulacja. W zależności od systemu prawnego wynikające z prawa lub regulacji zezwolenie lub zakaz mogą być wyrażone wyraźnie lub przez domniemanie.

Gdy biegły rewident odstępuje od stosowania odpowiedniego wymogu, istnieje potrzeba udokumentowania tego przypadku. MSRF nie żądają natomiast przestrzegania wymogu niemającego zastosowania w warunkach badania.

---

⁵ Jeśli np. w jednostce nie ma komórki rewizji wewnętrznej, żadne postanowienie MSRF 610 „Korzystanie z wyników rewizji wewnętrznej” nie ma zastosowania.

7. Podsumowanie

Podsumowując, można stwierdzić, iż w zakresie rewizji finansowej i jej zgodności z międzynarodowymi regulacjami w ostatnich latach Międzynarodowa Federacja Księgowych (IFAC) dokonała daleko idących zmian i uzupełnień Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowych (MSRF). MSRF mają w przyszłości obowiązywać całościowo bez względu na prawodawstwo danego kraju, choć prawodawstwo także może stawiać przed rewizją finansową dodatkowe zadania.

Już teraz w sprawach nieuregulowanych i w razie wątpliwości biegli rewidentzi powinni stosować MSRF i poszukiwać odpowiedzi na pytania w tych standardach. Ich znajomość jest więc bezwzględnie konieczna i nie dotyczy tylko wybranych przypadków, jak badanie sprawozdań finansowych sporządzonych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, ale każdego badania sprawozdania finansowego.

Literatura

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/30/WE z dnia 11 marca 2008 r. zmieniająca dyrektywę 2006/43/WE w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, w odniesieniu do uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 81/53.

Garstka M., *Procedury badania sprawozdań finansowych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rewizji Finansowej*, CeDeWu, Warszawa 2009.

Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej i Kontroli Jakości, Tom I, tłumaczenie – SKwP i KIBR, Warszawa 2009.

Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU 2009 nr 77, poz. 649.

THE BASIC CONCEPTUAL REGULATIONS FOR FINANCIAL REPORTS AUDITING IN LINE WITH MSFR

Summary: The objective of financial reports verification is to increase the degree of trust in them by their users. It is obtained in the form of an auditor's opinion regarding the audited financial report. In the case of most frameworks, general regulations (e.g. IFRS, USGAAP, the Accounting Act) the opinion refers to assessing whether financial reports present all their crucial aspects in a reliable way, or show a reliable and transparent picture according to framework assumptions. Expressing such an opinion allows an auditor to perform the audit in line with IFRS and to respect due ethical requirements.

The prepared new MSRF 200 constitutes conceptual regulations for financial reports auditing in line with basic IFRS, which were presented in the article.